

PRIEDAS

ĮVADAS / SOCIALINĖS APSKAITOS MATRICAS

Socialinės apskaitos matricos (SAM) yra makroekonomikos duomenų pateikimas matricine, t. y. vienetinio įrašo, forma. Toks duomenų pateikimo būdas leidžia vienoje matricoje matyti ryšius tarp gamybos, pajamų, vartojimo, mokesčių ir pervedimų, investicijų ir taupymo. Makroekonominiai duomenys daugiausia imami iš nacionalinių sąskaitų, tačiau naudojami ir kiti šaltiniai, pavyzdžiui, išteklių ir panaudojimo lentelės, mokėjimo balanso, valdžios sektoriaus (VS) finansų ir kiti duomenys. Todėl, palyginti su nacionalinėmis sąskaitomis ar išteklių ir panaudojimo lentelėmis, SAM apima daugiau informacijos apie ekonomikoje vykstančius sandorius ir juos atliekančias institucijas bei sektorius. SAM pateikia informaciją apie šalies ekonominę ir socialinę struktūrą tam tikru momentu (dažniausiai – tam tikrais metais).

SAM yra kvadratinė matrica: eilučių ir stulpelių pavadinimuose surašomos tos pačios sąskaitos (institucijos ir sektoriai). Eilutėje parodomas sąskaitų įplaukos, o stulpeliuose – išlaidos. SAM atitinkamos sąskaitos eilutės (įplaukų) ir stulpelio (išlaidų) sumos turi sutapti, nes yra gaunamos iš makroekonominių tapatybių. Pavyzdžiui, disponuojamosios namų ūkių pajamos yra lygios einamojo vartojimo, sumokėtų mokesčių, investicijų ir grynojo taupymo sumai. Ši SAM ypatybė leidžia $n \times n$ dydžio matricoje $n-1$ sąskaitoje turėti likutinį kintamąjį, kuris subalansuoja sąskaitą. Tai išplaukia iš XIX a. ekonomisto Leono Valraso (*Leon Walras*) dėsnio: jei yra pusiausvyra $n-1$ rinkoje, n rinka taip pat yra pusiausvyra. Ši SAM savybė padeda siekiant įvertinti sunkiai išmatuojamus ekonomikos kintamuosius, pavyzdžiui, mišriąsias pajamas, kurių didelę dalį sudaro nedeklaruotos gyventojų pajamos, gautos šešėlinėje ekonomikoje.

Matricos forma padeda aiškiai matyti ekonomikos struktūrą ir supaprastina duomenų apdorojimą: sandoriui tarp dviejų ūkio subjektų parodyti naudojamas tik vienas įrašas, nes vieno subjekto pajamos yra kito subjekto išlaidos. Nacionalinių sąskaitų sistemoje taikoma dvejetainio įrašo sistema: sandorio vertė atvaizduojama vieno subjekto sąskaitos debete, o kito subjekto – kredite. Be to, matricos forma leidžia lengviau makroekonominius duomenis panaudoti atliekant matematinį modeliavimą.

SAM naudojamas sąskaitų skaičius priklauso nuo tikslo, kuriam sudaroma SAM. Pavyzdžiui, labiau gilinantis į VS finansus, vienos vyriausybės sąskaitos gali nepakakti dėl pernelyg apibendrintos informacijos. Tokiu atveju gali būti įtrauktos papildomos eilutės (atitinkamai ir stulpeliai), išskaidant vyriausybės sąskaitą į, pavyzdžiui, centrinės valdžios, vietos valdžios ir socialinės apsaugos fondų sąskaitas. Tačiau SAM dažniausiai apima 6 pagrindines sąskaitų grupes: prekių, kapitalo, institucijų (namų ūkių, įmonių, vyriausybės), grynojo taupymo, likusio pasaulio ir veiklų (žr. A lentelę). Paprastai grynojo taupymo sąskaitos elementai yra likutiniai, kurie subalansuoja institucijų sąskaitas.

SAM struktūros pavyzdys

Šiame skyrelyje pateikiamas SAM struktūros pavyzdys, kuriuo remiantis galima sudaryti nominaliųjų einamųjų ekonominių srautų lentelę. Kiekvienos sąskaitos pagrindinės pajamos ir išlaidos parodytos A lentelėje.

1. **Namų ūkių sąskaitoje (H sąskaitoje)** pajamas sudaro darbo užmokestis ir mišriosios pajamos, taip pat valstybės socialinės apsaugos sistemos išmokos gyventojams; iš įmonių jie gauna dividendus, o iš užsienio – darbo pajamas ir emigrantų pervedimus. Iš gautų bendrųjų pajamų sumokami gyventojų pajamų, darbuotojo socialinio draudimo ir sveikatos draudimo mokesčiai. Kitos disponuojamosios pajamos paskirstomos galutiniam vartojimui, namų ūkių investicijoms (naujam būstui įsigyti) ir grynajam taupymui (arba skolinimuisi, jei grynasis taupymas yra neigiamas).
2. **Valdžios sektoriaus sąskaitoje (G sąskaitoje)** pagrindinės pajamos gaunamos iš įvairių mokesčių, taip pat pervedimų iš ES fondų. Išlaidas sudaro socialinės išmokos, viešojo sektoriaus vartojimas ir investicijos, taip pat palūkanų mokėjimai už VS vidaus ir užsienio skolą, kiti pervedimai likusiam pasauliui (pvz., mokesčiai ES). Kadangi visą ES fondų paramą administruoja valstybė, iš šios sąskaitos išmokamos ir ES fondų lėšos, tenkančios privačiajam sektoriui. Bendras pajamas ir išlaidas subalansuoja VS balansas grynojo taupymo sąskaitoje (S–I sąskaitoje): jei jis yra neigiamas, biudžetas yra deficitinis, ir atvirkščiai.
3. **Įmonių sąskaita (F sąskaita)** šiame SAM pavyzdyje atskirta nuo veiklų (A sąskaitos), kurioje parodoma bendrosios gamybos bei pridėtosios vertės struktūra ir bendrosios produkcijos paklausos veiksniai. Įmonėms atitenka nepaskirstytasis pelnas, kapitalo nusidėvėjimo atskaitymai (kurie yra nepiniginė gamybos sąnaudų dalis) ir VS pervedimai (pvz., ES parama). Iš šių įplaukų sumokami pelno ir turto mokesčiai, daromos realios investicijos (įskaitant investicijas į atsargas), o likusiam pasauliui sumokamos palūkanos už užsienio paskolas. Likusi suma yra įmonių taupymo lėšos, kurios investuojamos į finansinį turtą.

A lentelė. SAM pavyzdys

	1. Prekių sąskaita	2. Kapitalo sąskaita	3. Institucijų sąskaita			4. Grynojo taupymo sąskaita	5. Likusio pasaulio sąskaita	6. Veiklių sąskaita
			G (valdžios sektorius)	H (namų ūkiai)	F (įmonės)			
1. Prekių sąskaita	C (galutinis vartojimas)	K (kapitalas)						A (veiklos)
2. Kapitalo sąskaita								
3. Institucijų sąskaita	G (valdžios sektorius)	Mokesčiai (už dividendus)		Mokesčiai (GPM, darbuotojų socialiniams ir sveikatos draudimui)	Mokesčiai (pelno, turto)		ES fondų einamieji pervedimai	Mokesčiai (darbdavių socialinio draudimo įmokos)
	H (namų ūkiai)	Dividendai	Socialinės apsaugos sistemos pervedimai				Emigrantų pervedimai	Darbo užmokes-tis
	F (įmonės)	Nepaskirstytasis pelnas	ES fondų einamieji pervedimai				Darbo pajamos	Mišriosios pajamos
4. Grynojo taupymo sąskaita			Palūkanos už vidaus skolą	Namų ūkių taupymas	Įmonių taupymas			Kapitalo naudojimas (amortizacija)
5. Likusio pasaulio sąskaita		Užsienio kapitalo įmonių dividendai ir investicijos	VS balansas			Einamosios sąskaitos deficitas		Importas
6. Veiklių sąskaita	A (veiklos)	Vartojimas bazinėmis kainomis	VS vartojimas ir investicijos	Namų ūkių investicijos (naujiems būstams įsigyti)	Įmonių investicijos, atsargų pasikeitimas	Eksportas		Tarpinis vartojimas

4. **Veiklos (A sąskaita)** gauna pajamas (be vartojimo mokesčių, kurie atitenka VS) už parduodamas galutinio vartojimo prekes ir paslaugas namų ūkiams (apimant namų ūkių investicijas į būstą), taip pat gauna pajamas už eksportą, įmonėms parduotas tarpinio vartojimo ir investicines prekes bei VS einamąjį vartojimą ir investicijas į pagrindinį kapitalą. Veiklų sąnaudas apima tarpinis vartojimas, importas ir pridėtinė vertė, kurią sudaro darbo užmokestis, darbdavių mokama socialinio draudimo mokesčio dalis, mišriosios pajamos, kapitalo nusidėvėjimas ir bendrasis pelnas.
5. **Kapitalo sąskaita (K sąskaita)** parodo bendrojo įmonių pelno paskirstymą. Jis dividendų pavidalu paskirstomas namų ūkiams ir nerezidentams, valstybė gauna pelno, dividendų ir turto mokesčius, o nepaskirstytasis pelnas lieka įmonėse (užsienio kapitalo įmonėse tai vadinama reinvesticijomis).
6. **Namų ūkių vartojimo sąskaita (C sąskaita)** rodo vartojimo prekių ir paslaugų pardavimo išlaidų paskirstymą: vartojimo mokesčiai (PVM ir akcizai) atitenka valstybei, o kita dalis – veikloms.
7. **Likusio pasaulio (ROW sąskaita)** pajamas sudaro veiklų išlaidos importo prekėms, užsienio kapitalo įmonių sumokami dividendai ir reinvesticijos, VS mokėjimai už valstybės skolą ir pervedimai į ES biudžetą. Likęs pasaulis veikloms sumoka už iš Lietuvos eksportuotas prekes, iš jo ateina einamieji ES fondų pervedimai (daugiausia – subsidijos ūkininkams), Lietuvos emigrantų pervedimai ir laikinai išvažiavusiųjų darbo pajamos. Skirtumas tarp likusio pasaulio einamųjų pajamų ir išlaidų yra einamosios sąskaitos balansas (ESB). Teigiamas skaičius reiškia, kad Lietuva turi neigiamą ESB. Kitaip tariant, Lietuva naudoja užsienio santaupas einamosios sąskaitos deficitui finansuoti.

SAM taikymo pavyzdys

SAM gali būti naudojamas ne tik apibendrintam šalies ekonomikos struktūros supratimui, statistikos pateikimui, bet ir ekonominių šokų bei politikos pokyčių analizei. Nors atliekant analizę yra svarbus ekspertinio vertinimo aspektas, tačiau dėl matricos struktūros yra atliekamų skaičiavimų apribojimų, kurie padeda išvengti neapdairumo klaidų nagrinėjant ir tiesioginį, ir netiesioginį šokų poveikį visai ekonominei sistemai.

Viena iš praktinių SAM panaudojimo galimybių yra fiskalinės politikos sprendimų poveikio šalies ūkiui ir VS balansui analizė. Pavyzdžiui, remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu dėl 2012 m. draudžiamųjų pajamų¹⁰, šiais metais planuojama atkurti senatvės ir netekto darbingumo pensijas. Finansų ministerijos skaičiavimais, tai „Sodros“ išlaidas turėtų padidinti apie 0,5 mlrd. litų¹¹.

SAM leidžia įvertinti tiesioginę ir netiesioginę šio sprendimo įtaką VS balansui ir BVP. Taikant SAM VS finansų analizei, naudinga praplėsti valdžios sektoriaus (G) ir veiklų (A) sąskaitas, siekiant detaliau atvaizduoti šiose sąskaitose parodytus realiuosius srautus. Kita vertus, kai kurias (pvz., likusio pasaulio) sąskaitas galima supaprastinti, jeigu daliai srautų fiskalinės politikos sprendimai neturi įtakos. Todėl B lentelėje pateikta praplėsta ir supaprastinta SAM, kurioje valdžios sektoriaus sąskaita išskirta į dvi – centrinės ir vietos valdžios (toliau – valdžios) bei „Sodros“ – sąskaitas; veiklų sąskaita išskaidyta į privačiąją ir viešąją veiklas, o analizei nereikšmingų SAM įrašų buvo atsisakyta.

Valdžios (GN) ir „Sodros“ (GS) sąskaitose jų pajamos ir išlaidos skaičiuojamos atskirai. Kitaip sakant, jeigu dauguma pagrindinių mokesčių (PVM ir akcizai, pelno, gyventojų pajamų mokesčiai ir kt.) tenka nacionaliniam biudžetui, į „Sodros“ biudžetą patenka pačių gyventojų socialinės įmokos ir veiklų sumokama darbdavių socialinio draudimo mokesčio dalis. Tuo pačiu principu atskiriamos ir biudžetų išlaidos. Verta atkreipti dėmesį, kad, išskaidžius valdžios sektoriaus sąskaitą į dvi dalis, grynojo taupymo (S–I) eilutė rodo atskirus nacionalinio ir „Sodros“ biudžetų balansus, o jų suma – bendrą VS balansą.

Veiklų sąskaitos išplėtimas į privačios veiklos (AP) ir viešos veiklos (AG) sąskaitas leidžia išskaidyti namų ūkių gaunamą kompensaciją dirbantiesiems į privatųjį ir valstybės sektorius. Tuomet proporcingai apskaičiuojama ir privačiojo bei valstybės sektorių sumokama darbdavių socialinio draudimo mokesčio dalis į „Sodros“ biudžetą¹².

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl einamųjų 2012 metų draudžiamųjų pajamų patvirtinimo“, 2011 m. gruodžio 28 d., Nr. 1535.

¹¹ Finansų ministerija „2012 m. valstybės išlaidos pagal sritis“, 2011 m. gruodžio 21 d. (<http://www.finmin.lt/web/finmin/2012islaidos>).

¹² Namų ūkiai iš veiklos gauna ir mišriasias pajamas. Kad jas būtų lengviau atskirti nuo darbo užmokesčio fondo, mišriosios pajamos buvo perkeltos į kapitalo sąskaitą, t. y. kapitalo sąskaitos pajamomis tapo tiek bendrasis pelnas, tiek mišriosios pajamos, o šios sąskaitos išlaidomis – namų ūkiams išmokami dividendai ir mišriosios pajamos.

	C	H	K	F	GN	GS	ROW	S-I	AP	AG	Visos pajamos
C		63,2									63,2
H			28,8		1,9	12,3			20,5	10,5	74,1
K									32,0		32,0
F			3,2						10,0		13,2
GN	10,8	4,6		0,5					0,3		16,1
GS		2,2							6,4	3,3	11,8
ROW									65,8		65,8
S-I		2,5		3,0	-6,1	-0,5	1,0				0,0
AP	52,4	1,5		9,7	1,7		64,8			4,8	134,9
AG					18,6						18,6
Visos išlaidos	63,2	74,1	32,0	13,2	16,1	11,8	65,8	0,0	134,9	18,6	
Visos pajamos*	63,2	74,1	32,0	13,2	16,1	11,8	65,8	0,0	134,9	18,6	
Skirtumas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	VS balansas		-6,6								
	VS pajamos		28,0								
	BVP išlaidų metodu		93,7								

* Pastaba. Eilutė „Visos pajamos“ yra identiška to paties pavadinimo stulpeliui ir yra naudojama tik dėl patogumo, kad būtų lengviau matyti skirtumą tarp pajamų išlaidų. Šios ir kitų lentelių skirtumo eilutėje galimos nedidelės paklaidos dėl apvalinimo.

Atliekamos analizės tikslas yra visų sąskaitų pajamų ir išlaidų balansas. Į pradinę subalansuotą SAM įtraukus ekonominį šoką, lentelė išsibalansuoja, t. y. atsiranda skirtumų tarp atskirų sąskaitų pajamų ir išlaidų. Vertinant įvesto pradinio šoko sukeltus ekonominius procesus, SAM sąskaitos balansuojamos taip, kad jų pajamos vėl atitiktų išlaidas. Taip gaunama nauja visiškai subalansuota matrica.

Toliau pateiktas detalus analizės pavyzdys. Pradinis ekonominis šokas yra „Sodros“ išmokų padidėjimas 0,5 mlrd. litų dėl numatomo pensijų išmokų atkūrimo į 2009 m. lygį. Toliau įvertinamas šio šoko tiesioginis ir netiesioginis poveikiai kitiems ekonominiams kintamiesiems, ypač VS balansui ir BVP.

- Dėl didėjančių pensijų išmokų „Sodros“ (GS) pervedimai namų ūkiams (H) padidėja 0,5 mlrd. litų (nuo 12,3 iki 12,8 mlrd. Lt). Verta atkreipti dėmesį, kad, atliekant šiuos skaičiavimus, VS sąskaitos visuomet yra subalansuotos, nes dėl nagrinėjamo šoko atsiradus nesutapimams tarp VS sąskaitų pajamų ir išlaidų automatiškai keičiami atitinkamų biudžetų balansai (S-I eilutė). Šiuo atveju, išaugus „Sodros“ (GS) išlaidoms, ta pačia suma automatiškai buvo padidintas ir šio fondo biudžeto deficitas (nuo 0,5 iki 1,0 mlrd. Lt).
- Didesnės pensijų išmokos padidina bendras namų ūkių (H) pajamas. Dėl to atsiranda 0,5 mlrd. litų skirtumas tarp namų ūkių pajamų ir išlaidų (žr. C lentelę).

C lentelė. SAM balansavimas didinant „Sodros“ išlaidas dėl atkuriamų pensijų

(mlrd. Lt)

	C	H	K	F	GN	GS	ROW	S-I	AP	AG	Visos pajamos
C		63,2									63,2
H			28,8		1,9	12,8			20,5	10,5	74,6
K									32,0		32,0
F			3,2						10,0		13,2
GN	10,8	4,6		0,5					0,3		16,1
GS		2,2							6,4	3,3	11,8
ROW									65,8		65,8
S-I		2,5		3,0	-6,1	-1,0	1,0				-0,5
AP	52,4	1,5		9,7	1,7		64,8			4,8	134,9
AG					18,6						18,6
Visos išlaidos	63,2	74,1	32,0	13,2	16,1	11,8	65,8	0,0	134,9	18,6	
Visos pajamos	63,2	74,6	32,0	13,2	16,1	11,8	65,8	-0,5	134,9	18,6	
Skirtumas	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	
	„Sodros“ (GS) išlaidos didinamos dėl didesnių pensijų išmokų.										
	Padidėjus namų ūkių (H) pajamoms, atsiranda skirtumas tarp šios sąskaitos pajamų ir išlaidų.										

¹³ Kadangi nėra 2011 m. metinių duomenų, analizei naudojami ankstesnių metų duomenys. Taip pat verta pažymėti, kad 2010 m. duomenys nėra visiškai tikslius dėl SAM supaprastinimo. Tačiau nedidelės aproksimacijos neturi įtakos galutiniams analizės rezultatams, jeigu duomenys atitinka bendrą ekonomikos struktūrą.

3. Siekiant supaprastinti analizę, gyventojų vartojimo atveju daroma prielaida, kad namų ūkių taupymo norma nekinta. Todėl namų ūkių vartojimas didinamas visu C lentelėje buvusiu pajamų ir išlaidų skirtumu (0,5 mlrd.Lt).
4. Padidinus galutinių prekių ir paslaugų vartojimą, vyksta multiplikatoriaus procesas: keičiasi vartojimo mokesčių surinkimas ir privačių veiklų gaunamos pardavimo pajamos, pastarosios savo ruožtu didina išlaidas ir t. t. Taip balansuojant ekonominę sistemą, keičiasi kiti lentelės įrašai, nors pagrindiniu besikeičiančiu kintamuoju ir toliau yra namų ūkių vartojimas. Galutiniai analizės rezultatai pateikti D lentelėje.

D lentelė. Subalansuota SAM po socialinių išmokų padidinimo (mlrd. Lt)

	C	H	K	F	GN	GS	ROW	S-I	AP	AG	Visos pajamos
C		63,8									63,8
H			28,9		1,9	12,8			20,6	10,5	74,8
K									32,1		32,1
F			3,2						10,0		13,2
GN	10,9	4,6		0,5					0,3		16,3
GS		2,2							6,4	3,3	11,9
ROW									66,1		66,1
S-I		2,5		3,1	-5,9	-1,0	1,3				0,0
AP	53,0	1,5		9,7	1,7		64,8			4,8	135,5
AG					18,6						18,6
Visos išlaidos	63,8	74,8	32,1	13,2	16,3	11,9	66,1	0,0	135,5	18,6	
Visos pajamos	63,8	74,8	32,1	13,2	16,3	11,9	66,1	0,0	135,5	18,6	
Skirtumas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	VS balansas		-6,9	(-6,6 prieš simuliaciją)							
	VS pajamos		28,1	(28,0 prieš simuliaciją)							
	BVP išlaidų metodu		94,1	(93,7 prieš simuliaciją)							

Lyginant B ir D lenteles, atskirų įrašų skirtumai rodo pensijų išmokų padidinimo poveikį atitinkamiems ekonominiams rodikliams. Bendrai vertinant gautus rezultatus, 0,5 mlrd. litų padidintos socialinės išmokos bendrą VS balansą blogina apie 300 mln. litų (iki 6,9 mlrd. Lt). Taigi bendras poveikis VS balansui yra mažesnis nei pradinė 0,5 mlrd. litų suma, kadangi, padidėjus išlaidoms, kartu išauga ir VS pajamos (beveik 170 mln. Lt – iki 28,1 mlrd. Lt). Dėl sprendimo padidinti pensijų išmokas kyla ir nominalusis BVP (apie 400 mln. Lt – iki 94,1 mlrd. Lt). Įvertintas VS balanso elastingumas BVP atžvilgiu yra 1,2, t. y. dėl tokio sprendimo VS balansui pablogėjus 1 mlrd. litų nominalusis BVP padidėtų 1,2 mlrd. litų.

Kitokį ekonominį poveikį turėtų sprendimas 0,5 mlrd. litų suma padidinti ne pensijų išmokas, o viešojo sektoriaus darbo užmokesčio fondą, nes pastarasis yra pridėtinės vertės dalis. Todėl palyginimui pateikiama VS darbo užmokesčio padidinimo įtakos ekonominiams kintamiesiems analizė. Pradinis ekonominis šokas šiuo atveju yra darbo užmokesčio fondo valstybės sektoriuje padidėjimas 0,5 mlrd. litų, o pradinei SAM, kaip ir ankstesniame pavyzdyje, naudojama B lentelė.

1. Didinant darbo užmokesčių valstybės sektoriuje, viešoji veikla (AG) padidina atlyginimų išlaidas (nuo 10,5 iki 10,9 mlrd. Lt) ir įmokas „Sodrai“ (nuo 3,3 iki 3,4 mlrd. Lt), iš viso 0,5 mlrd. litų. Atitinkama suma kyla ir šios veiklos pajamos (nuo 18,6 iki 19,1 mlrd. Lt). Po šių pakeitimų viešosios veiklos sąskaita tebėra subalansuota, nes 0,5 mlrd. litų padidėjo ir jos pajamos, ir išlaidos.
2. Kaip jau minėta, VS sąskaitos visuomet yra subalansuotos dėl automatiškai pasikoreguojančių biudžetų balansų (S-I eilutė). Kitaip sakant, 0,5 mlrd. litų padidėjus viešosios veiklos (AG) pajamoms (tai atitinka valdžios (GN) išlaidas viešajai veiklai), ta pačia suma padidėjo nacionalinio biudžeto deficitas (nuo 6,1 iki 6,6 mlrd. Lt). Tuo pat metu, viešajam sektoriui sumokėjus daugiau darbdavių mokamų socialinio draudimo įmokų, pagerėjo „Sodros“ biudžeto deficitas (nuo 0,5 iki 0,4 mlrd. Lt).
3. Namų ūkiai (H) iš gautų papildomų pajamų sumoka mokesčius į VS biudžetą. VS sąskaitos vėlgi balansuojamos automatiškai: nacionalinio biudžeto balansas gerėja dėl namų ūkių sumokamo gyventojų pajamų mokesčio, „Sodros“ biudžetas – dėl darbuotojų mokamos socialinių įmokų dalies. Tačiau namų ūkių pajamos ir išlaidos vis dar skiriasi (žr. E lentelę).

E lentelė. SAM balansavimas didėjant VS darbo užmokesčio fondui
(mlrd. Lt)

	C	H	K	F	GN	GS	ROW	S-I	AP	AG	Visos pajamos
C		63,2									63,2
H			28,8		1,9	12,3			20,5	10,9	74,5
K									32,0		32,0
F			3,2						10,0		13,2
GN	10,8	4,7		0,5					0,3		16,2
GS		2,2							6,4	3,4	12,0
ROW									65,8		65,8
S-I		2,5		3,0	-6,5	-0,3	1,0				-0,3
AP	52,4	1,5		9,7	1,7		64,8			4,8	134,9
AG					19,1						19,1
Visos išlaidos	63,2	74,1	32,0	13,2	16,2	12,0	65,8	0,0	134,9	19,1	
Visos pajamos	63,2	74,5	32,0	13,2	16,2	12,0	65,8	-0,3	134,9	19,1	
Skirtumas	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0	
	Viešosios veiklos (AG) išlaidos didinamos per VS darbo užmokesčio fondą ir įmokas „Sodrai“.										
	Padidėjus namų ūkių (H) pajamoms, jie sumoka daugiau mokesčių VS, bet sąskaitos pajamos ir išlaidos vis dar skiriasi.										

4. Toliau analizuojant taikomi tie patys principai ir prielaidos, kaip ir socialinių išmokų atveju. Dėl nekintančios namų ūkių taupymo normos privatus vartojimas didinamas visu E lentelėje buvusių pajamų ir išlaidų skirtumu (0,3 mlrd. Lt), ir, kaip ir anksčiau, vyksta multiplikatoriaus procesas. Toliau pateikti galutiniai analizės rezultatai.

F lentelė. Subalansuota SAM po VS darbo užmokesčio didinimo
(mlrd. Lt)

	C	H	K	F	GN	GS	ROW	S-I	AP	AG	Visos pajamos
C		63,6									63,6
H			28,9		1,9	12,3			20,6	10,9	74,6
K									32,1		32,1
F			3,2						10,0		13,2
GN	10,8	4,7		0,5					0,3		16,3
GS		2,2							6,4	3,4	12,0
ROW									66,0		66,0
S-I		2,5		3,0	-6,5	-0,3	1,2				0,0
AP	52,7	1,5		9,7	1,7		64,8			4,8	135,3
AG					19,1						19,1
Visos išlaidos	63,6	74,6	32,1	13,2	16,3	12,0	66,0	0,0	135,3	19,1	
Visos pajamos	63,6	74,6	32,1	13,2	16,3	12,0	66,0	0,0	135,3	19,1	
Skirtumas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	VS balansas -6,8 (-6,6 prieš simuliaciją)										
	VS pajamos 28,3 (28,0 prieš simuliaciją)										
	BVP išlaidų metodu 94,4 (93,7 prieš simuliaciją)										

Remiantis gautais rezultatais, darbo užmokesčio fondo viešajame sektoriuje padidinimas 0,5 mlrd. litų VS deficitą didina 200 mln. litų (iki 6,8 mlrd. Lt), nes kartu su išlaidomis padidėja ir VS pajamų surinkimas (300 mln. Lt – iki 28,3 mlrd. Lt). Kaip ir socialinių išmokų atveju, bendras poveikis VS balansui yra mažesnis negu pradinė 0,5 mlrd. litų suma. Tačiau, priėmus sprendimą didinti VS darbo užmokesčių, gerokai daugiau – beveik 760 mln. litų, arba 0,8 proc., – padidėtų nominalusis BVP. Įvertintas VS balanso elastingumas BVP atžvilgiu yra 3,6; kitaip sakant, jeigu, didinant VS darbo užmokesčių, VS deficitas išaugtų 1 mlrd. litų, BVP tai padidintų apie 3,6 mlrd. litų.

Lyginant abu nagrinėtus VS išlaidų pasikeitimo atvejus, matyti, kad viešojo sektoriaus atlyginimų pokyčiai turi gerokai didesnę poveikį šalies ūkiui nei socialinių išmokų kaita. Taigi iš pirmo žvilgsnio panašūs fiskalinės politikos sprendimai ekonominiu požiūriu gali turėti skirtingų pasekmių, o tai ypač aktualu planuojant fiskalinės konsolidacijos priemones. Pavyzdžiui, pastangos sumažinti VS deficitą 1 mlrd. litų, remiantis atlikta SAM analize, Lietuvos BVP sumažintų apie 1,2 mlrd. litų, jeigu būtų priimtas sprendimas mažinti socialines išmokas. Sprendimas mažinti VS darbo užmokesčių Lietuvos BVP paveiktų gerokai daugiau – apie 3,6 mlrd. litų. Todėl vykdomosios valdžios atstovai, planuodami priimti fiskalinės politikos sprendimus, turi šias pasekmes numatyti ir į jas atsižvelgti.